

KRITÉRIUM: VÝZNAM EXPONÁT POŠTOVNÍ HISTORIE

aneb

ARCHIVY PROMLOUVAJÍ

Podklady, které vyhotovili dva elitní slovenští poštovní historici ing. Jozef Tekeľ a Ivan Tvrđý-členové vedení federální komise poštovní historie a celin (KPHC SČSF v období 1985 - 1989, kterou jsme měl tu čest v těchto letech vést. Materiál byl vyhotoven pro potřeby KPHC SČSF a sekce jurymanů této komise. Datován rokem 1988 - 89. Všiml si a rozebral důležitou část kritéria "Význam exponátu" v soutěžní třídě PH zpracovávající poštovně historické artefakty se vztahem k české, slovenské a československé provenienci. Byl jasným vodítkem pro poštovně historické jurymany. Kromě tohoto hlavního smyslu, proč byl vypracován, dává jasný pohled na obory a směry poštovní historie a rád jej připojuji k mému Kronice specializovaných oborů, která je druhým nejoblíbenějším příspěvkem na mém webu.

Od vypracování tohoto materiálu uplynulo již více jak čtyřicet let a zub času nelenil, přesto si myslím, že je dobře jej zveřejnit, aby se nejen zaplnila mozaika specializovaných oborů a poštovní historie u nás. Současně je doítkem nejen pro posuzování poštovně historických soutěžních exponátů, ale tíž i vodítkem pro sběratele, co sbírat a co je a jde je na stupnici oceňování.

Jaký byl osud tohoto výstižného a tolik potřebného podkladu pro práci jurymanů? Má LPHC jej doporučila k přijetí a širokému obeznámení nejen na úrovni poštovní historie, ale i pro další jurymany. Materiál měl smůlu - narodil se do doby zvratů a změn. Svaz měl tehdy jiné starosti. KPHC a sekce jurymanů této komise ukončila své funkční období a poštovní historici hledali nové cesty své existence a činnosti ....Nezdá se mi, že současní jurymani PH se s tímto materiálem seznámili anebo že by si jej dokonce vzali k srdci. Kéž bych se mýlil.

Sekce poštovní historie
komise jurymanů S Č S F

N á v r h na rozdělení exponátů z pohledu
kritéria "V ý z n a m e x p o n á t u" v soutěžní třídě PH
zpracovávajících poštovní historický materiál se vztahem k české,
slovenské a československé provenienci

N á v r h zpracovaný Ing. Jozefem T a k e ě m

Rozsah priznaných bodov: 0 až 15 /systém FIP/
15 - 13 bodov - exponáty veľmi významné /dôležité/
12 - 9 bodov - exponáty značne významné
7 a menej - exponáty málo významné

I. Exponáty veľmi významné /15 - 13 bodov/

- a) predznámkové pečiatky z územia Slovenska /1752-1850/
typológia, farebné varianty, jazykový vývoj
- b) poštové pečiatky z územia Slovenska, vybrané vydania poštových cien
/ známky, celiny /
  - použitie na vydání 1850
  - použitie na vydání 1867, vznik uhorskej poštovej správy
  - použitie na vydání 1871 / kameňo, meďotlač /
- c) poštová história Bratislavy 1750 - 1950
vývoj poštových pečiatok v kľúčových momentoch, charakterizuje
dejiny Slovenska
  - predznámkové obdobie / predpečiatkové, pečiatkové obdobie /
  - známkové obdobie, rakúska poštová správa / 1850 - 1867 /
  - uhorská poštová správa / 1.5.1867 - 15.11.1918/
  - vznik Maďarskej republiky 16.11.1918
  - pôsobenie poštových služobní maď. poštovej správy na území Bratislavy
Petržalka, Pozsonyligetfalu, do 14.8.1919
Rusovce, Grosvár, do 14.10.1947
Čunovo, Jarovce /poštovne/, 1942 - 1947
  - pôsobenie čs. poštovej správy / 1919-1939, 1945 /
  - pôsobenie slovenskej poštovej správy
  - pôsobenie nemeckej poštovej správy
Theben, Engerau / Devín, Petržalka /, 1938 - 1944

SČF/1020/Hm/89

- d) dejiny pošty Podkarpatskej Rusi, od počiatku do r. 1945
- e) vývoj doporučených pečiatok v prednálepkovom období na území Slovenska / do r. 1890 /
- f) poľná a kuriérna pošta Československej republiky / 1918 - 1920 /
/ charakterizuje rozpad monarchie a vznik nových štátnych útvarov v strednej Európe /
  - pôsobnosť francúzskej, talianskej vojenskej misie
  - činnosť poľných poštových úradov, TPP
  - doprava vojenskej pošty civilnými poštovými úradmi
  - kuriérna sieť
  - vojenská letecká pošta
- g) poľná pošta čs. vojakov v ZSSR / 1942 - 1945 /, čs. armádny zbor
- h) pošta v SNP

II. Exponáty značne významné / 12 - 9 bodov /

- a) pečiatky rakúskej poštovej správy na Slovensku / 1850 - 1867 /
  - vydanie poštových známok 1850, 1858, 1861, 1863, 1863/64,
- b) poštovníctvo na Hlučínsku / historický vývoj /
- c) poštovníctvo plebiscitného územia Oravy a Spiša, resp. Těšínska, 1920
/ oblasť pôsobnosti čs. pošty /
  - poštové pečiatky
  - použitie poštových cien
- d) poštovníctvo Těšínska 1919/20, súhrnné rozpracovanie
  - poľská územná oblasť
  - čs. územná oblasť
- e) vývoj vlakových pôšt v českých krajinách alebo na Slovensku v období 1850 - 1900, 1863 - 1918, prípadne 1850 - 1950 so zameraním na kľúčové štátoprávne zmeny
- f) poštovne na území Slovenska 1902 - 1918
  - význam poštovne v poštovej sieti
  - pečiatky, R-nálepky, balíkové nálepky ap.
- g) vývoj telegrafnej služby v českých krajinách alebo na Slovensku /1850-1920/
- h) čs. armáda na Sibíri 1918 - 1920 / môže byť, podľa spôsobu a náročnosti spracovania preradená do kategórie "veľmi významné"

- i) čs. interbrigáda 1936 - 1939
- j) poľná pošta čs. vojakov v britskej armáde / čs. jednotky v Anglicku, ČSSOB, Afrika, Predný východ /
- k) poštová história vybranej územnej oblasti / historickej /, napr. Spišskej župy, staršie obdobie / napr. do r. 1900 /

III. Exponáty málo významné (8 a menej bodov)

- a) poprevratové obdobie 1918 - 1920 / pri hlbokom štúdijskom rozpracovaní môže postúpiť o kategóriu vyššie /
- b) pečiatky 1945/47, české krajiny, prípadne Slovensko
- c) cenzúra poštových zásielok
- d) regionálne zberky užšieho zamerania, alebo novšieho obdobia
  - jediný poštový úrad menšieho významu
  - poštová história okresu
  - pečiatky I. typu / Č.S.P./
- e) potrubná pošta v Prahe
- f) poštovne na území Československa 1902 - 1958
  - české krajiny
  - Slovensko
- g) čs. poľná pošta 1938
- h) vývoj doplatného na území ČSR / 1918 - 1988 /
/ v prípade užšieho zamerania, napr. 1850 - 1950 dá sa zväziť preradenie o kategóriu vyššie /
- i) vlakové pošty v Československu od r. 1918
- j) balíková pošta od r. 1918
/ v prípade spracovania obdobia 1850 - 1918, vrátane vozovej pošty, možno zaradiť o kategóriu vyššie /
- k) príležitostné pečiatky / 1918 - 1938 /
- l) doklady automatizácie poštovej prevádzky

Vážený čtenáři,

právě jste obdržel příručku Ivana Leiše "VÝPLATNÍ OTISKY", která vyšla z důvodů různých subjektivních a objektivních příčin s několikaletým zpožděním. Za autorem a vydavatelem nezaviněné zpoždění se Vám velmi omlouvám a oceňuji trpělivost předplatitelů.

Základem příručky je úspěšně obhájená kandidátská práce autora na jurymana poštovní historie a celin o šedesátí stranách z roku 1983. Postupně byla rozšířena o další kapitoly, přílohy a reprodukce do dnešní podoby 211 stran.

Publikace je určena zejména mladým a začínajícím sběratelům. Své však v ní najdou i pokročilí a specializovaní sběratelé, jakož i další filatelisté a zájemci. Svou službu jistě učiní i uživatelům výplatních strojů a pracovníkům pošt.

Příručka si neklade nárok být perfektní publikací v tomto oboru. Kladla si za cíl zachytit ve své šířce a hloubce to, co v daném časovém okamžiku (k roku 1990) v tomto oboru existovalo. Chce vytvořit vědomostní minimum výplatních otisků pro všechny zájemce. Poprvé souhrnně v jedné publikaci zachycuje historii, právní předpoklady existence výplatního stroje v provozu u nás a ve světě, terminologii s obrázky, bibliografický přehled a základní typologii čs. výplatního otisku. Pomáhá svými dalšími kapitolami i přílohami v orientaci ve světě výplatního otisku.

Děkuji všem, kteří se zasloužili o vydání příručky, zejména Stolní společnosti sběratelů výplatních otisků v Praze za morální podporu a odborné připomínky a soukromé firmě Transco za umožnění tisku a rozeslání příručky předplatitelům. Dík patří i za vstřícný krok tiskárny Polygrafia v Praze.

- 5 -

2 - 10 bodov

- PH malých oblastí, jednej pošty okresného významu
- Poštové pečiatky jedného druhu - unifikované
- Automatizácia poštovej prevádzky vč. OVS
- Poštová cenzúra krátkého obdobia, príp. po 1945
- Adjustácia poštových zasielok po 1900
- Jednotlivé ambulantné kurzy, resp. v určitej oblasti

--- ooo ---

SČF/1024/Hm/89